

מראה מקומות, שיעור מאת הג"ר דניאל קפלן שליט"א

יבמות סט: - בענין ארוסה שעברה

נקודות שנידונו בשיעור זה:

- ארוסה שעברה, אליבא דאביי למה חשדין בה ד"מדאפקרה נפשה בהדי ארוס, אפקרה נפשה נמי לגבי אחריני"? הלא לארוס אינה אסורה אלא מדרבנן, ולאחריני אסורה באיסור חנק!
- בכתובות טו. מבואר שאם העידו באשה פנויה שזינתה ובדקו ומצאו שהבועל כשר היה, האשה כשרה לכהונה. לאביי, אמאי לא אמרינן גם התם מדאפקרה נפשה גבי האי אפקרה נפשה נמי גבי אחריני, שהם פסולים?
- בהמה שנשחטה ונמצא בה שבר ברגל באופן שעושה אותה טריפה, ספק לפני השחיטה נשברה והיא טריפה, ספק לאחר השחיטה נשברה והיא כשירה, מה דינה? האם נעמידנה על חזקת שלם לומר שלא נשברה רגלה עד לאחר השחיטה- או שנעמידנה על חזקת חיים לומר שלא נשחטה עד לאחר שנשברה רגלה, והיא טריפה?

1. יבמות סט: וז"ל, "איתמר, הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי, אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דדיימא מעלמא אבל לא דיימא מעלמא בתרא דידיה שדינן ליה, אמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל היכי דמי אילימא דדיימא מעלמא ילדה אמאי תאכל אלא לאו מיניה דיימא ולא דיימא מעלמא ומה התם דלהאי איסורא ולהאי איסורא בתרא דידיה שדינן ליה הכא דלהאי איסורא ולהאי היתירא לא כל שכן, אמר ליה אביי לעולם אימא לך כל היכא דדיימא מיניה אף על גב דלא דיימא מעלמא אמר רב הולד ממזר מאי טעמא דאמרינן מדאפקרא נפשה לגבי ארוס אפקרא נפשה לעלמא ומתניי שהיו שניהם חבושים בבית האסורין."

ורש"י שם, וז"ל, "הולד ממזר. אע"פ ששניהם מודים שבא עליה חיישינן הואיל ופרוצה היא אחר נמי בא עליה ואיעברה מיניה. שתוקי. ספק ממזר דהא מספקא לן אי מארוס הוא וכשר אי מאיניש אחרינא הוא הלכך ממזר ספק הוא. מסתברא מילתיה דרב. דמשוי ליה ממזר ודאי. דדיימא מעלמא. שחשודה מאחרים דליכא לאכשורי כשאר בני דומה שהם כשרים דהתם כיון דנשואה היא רוב בעילות הלך אחר הבעל אבל הכא לאו אורחיה למיבעל כולי האי בלא חופה. דקתני במתניי ילדה. אנוסה ומפותה בת ישראל מכהן תאכל בתרומה משום בנה דמחזקינן ליה בכהן. היכי דמי אי דדיימא. נמי מעלמא אמאי תאכל אלא לאו דדיימא מיניה לחודיה וקשדינן ליה אבתריה ואע"ג דלדידיה איסורא ככולי עלמא דגזרו על יחוד של פנויה וכל שכן ארוסה דלגבי ארוס היתר ולעלמא באיסורא ודאי היכא דדיימא מיניה לחודיה אמרינן בתריה שדינן ליה לולד.

2. אור שמח הלכות עדות פרק י"ב הלכה ב', וז"ל,

סוף כיון דכאן באין כתב ידם יוצא ממקום אחר, דגם משום מיגו נאמנין, דאין זה במקום עדים, כיון שעדיין לא נתקיים, כמש"כ תוספות שם (כתובות י"ח ע"ב) ד"ה הרי אלו נאמנין, ובמיגו מהימן גם פסול, אי"כ הוי כמו גזלן דכשר לעדות אשה לרב ויכיון שכן קשה טובא מה שהעיר ע"ז בתוספות רעק"א ליבמות (י"ח ע"ב) על הא דאמר רבא אמר רמי ב"ח אבל אמרו אנוסין היינו מחמת ממון אינן נאמנין, מ"ט אין אדם משים עצמו רשע, דלו יהא דלא פלגינן דבורא, מטעם שכתבו הקדמונים, אבל סוף

יוסף, כיון שבארנו דגם לרב יוסף לא אמרין דנפסל ע"פ עצמו, רק כיון דאין זה עדות הסותר לעצמו את אמרת דמהימן הכא נמי תוכל לומר שאמת כדבריהם, ואי דאין עדים לדבריהם דהמה פסולים, זה אינו, דנאמנין מתורת מיגו דהוי אמרי אין זה כת"י, ובמיגו נאמן גם פסול, ואי משום דאין נפסלין עפ"י עצמן, וע"כ דמשקרי, א"כ גזלן לרב יוסף ג"כ אינו נפסל ע"פ עצמו, ובכ"ז לא אמרין מזה הוכחה דמשקר בעדות, אע"ג דסבר דלא פלגינן דבוריה. ובאמת קושייתו חזקה. ויתכן כן, דנאמנות מיגו במקום חזקה מבעי בפ"ק דב"ב (ו' ע"א), אבל לאו כל החזקות שוין, דחזקת כשרות עדיפא טובא, דזה נאמנות כל ישראל לעדות, וכל דיני התורה הולכין עליה, ופוק חזי לגבי חזקה אין עדים חותמין על השטר א"כ נעשה בגדול, סבר ר"מ (כתובות י"ח ע"ב) דאין נאמנין, וכיון שכן הכא לגבי חזקת כשרות, דהעדים לא עשו זה מחמת ממון, דאם עשו מחמת ממון הלא הם פסולים, ומיגו נגד חזקת כשרות לא

אמרין, דהוי מיגו נגד חזקת כשרות דעדים לא עשו מחמת ממון, ורק מתורת עדים מהימני, ולא שייך כיון שהגיד אינו חוזר ומגיד, דעדיין לא הגידו, כיון שאין כתב ידן יוצא ממקום אחר, ולא נתקיים בב"ד, ולומר דאנוסין היו מחמת ממון אין נאמנים מתורת עדים, דא"כ פסולים המה [כיון דלא פלגינן דבורייהו] ומטעם מיגו, הרי הוי מיגו במקום חזקת כשרות, ודוק. או דהסברא כפי מה שפירש ר"י בתוספות (כתובות) דף י"ט (ע"ב) ד"ה אמר רב נחמן, במודעה, דכיון שהשטר נכתב לפי דבריהם ג"כ כדין תו לא מהימני אפילו במיגו, וכאן כיון דהשטר נכתב ונחתם בעדים כמוהם, אשר כשרים הן לכל עדות שבתורה, ולמיחשדינהו ג"כ לא מבעי למיחשדינהו, דאין פסולים, ונעשה באופן כזה אשר לא נוכל להאמין כלל לדבריהם אשר יעידו אח"כ המעשה כאשר הוא בעצם לדבריהם, תו הוי כאלו אמרי דהשטר נכתב ונחתם כדין, וכשר, ולא מצי לעקור העדות אף במיגו, ודוק."

3. תוספות רבי עקיבא איגר על משניות כתובות פרק א' אות י"ב, וז"ל,

[אות יב] שם במשנה ע"ד שתביא ראיה לדבריה. וא"ת ומה מועיל ראיה שזהו כשר מ"מ נחוש דלמא אפקרה נמי לאתריני ונבעלה לפסול וי"ל כיון דלריג מהני בריא וחי"כ גם ר"י לא פליג עליו אלא כנבעלה וודאי והספק למי דאתרע חזקה או מטעם דהירושלמי דהזנות רצות אחר פסולים. אבל בספיקא דאפקרה דהספק בעיקר המעשה אם נבעלה עוד גם לר"י מהימנא לא נבעלתי עוד כברי וחי"כ. וא"ת הא כבא על ארוסתו ספ"ו דיבמות (נ"ט ב) ס' רב דהולד ממזר ולא מהני בדיקת האם ובפשוטו טעמא דרב דס' כר"י אלמא דלר"י גם בספיקא דאפקרה לא מהני כרי וחי"כ. וי"ל דלאו משום דס' רב כר"י אלא דס' כר"י דאמר מאן דמכשר בה פוסל בבתה דחזקת האם לא מהני להבת. וראיה לדבר מדפרכינן בסוגיא הא דא"ר אין אוסרים על היחוד לימא דלא כר"י. ולא פריך בחזקה יותר דרך רומיא דרב אדרב מהאי דבא על ארוסתו. אלא ע"כ וי"ל דטעמיה בהאי משום דס' כר"י. וא"ת והא כיבמות שם מרמי האי וילדה תאכל בתרומה אף דמיירי לגבי עצמה. וי"ל דס' דמי"ם לענין דנבעלה לישראל אין חי"כ מסייעתה דהא לא נפסלה בכך אלא דאין העובר מאכילה בתרומה ולגבי זה אין לה חזקה ואדרבה קצת חזקת איסור נמי איכא:

4. חידושי רבי שלמה היימאן כתובות סימן ו', וז"ל,

ודאי בא עליה, ורק משום דרוז צעילות הלך אחר
הבעל, ובאמת קשה לי למח לריבין לחשש מדאפקרה,
מי"מ לריבין להא דרוז צעילות הלך אחר הבעל, וצדא
על ארוסתו לא שייך רוב צעילות ויש ליישב, וא"כ לא
קשה מידי קושית הגרע"א על מתניתין דרואה מדברת
דאף אם ידעינן דלכשר נבעלה מי"מ ניהוש דאפקרה גם
לאחרניי דזה אין אנו חוששין כלל לחוש לציאה אחרת
כי מה דרואנו דנבעלה אין לנו לחוש לזנות אחרת, ואם
כי עדיין ישאר קושית הגרע"א על סיפא דרואה
מעוברת, אזל נראה כי בדקדוק העמיד הגרע"א קושיתו
על רישא דרואה מדברת דעל השאלה מה טיבו של
איש זה והיא אומרת איש פלוני וכן הוא ור"י אומר
דלריבא להביא ראי' לדבריה היינו דלריבא להביא
ראי' על מה שהיא אומרת דאיש פלוני אשר שפיר
הקשה בגאון הג"ל דמאי מהי ראי' הלא לריבא לחוש
דאפקרה גם לאחרניי, אזל בסיפא דרואה מעוברת
דשם השאלה מה טיבו של עובר זה ממי נתעברה
והיא אומרת דנתעברה מכשר וע"ז אמר ר"י דלריבא
להביא ראי' דמכשר נתעברה א"כ לא שייך להקשות
דניחוש למדאפקרה כיון דמציאה ראי' דנתעברה מכשר
ומשכחה להביא ראי' על זה היינו צדא עליה כשר
ביאות הרבה וכמו דרוז צעילות הלך אחר הבעל
וכמציאה בתוד"ה ארום וארוסתו צסוף דבריהם
וקושית הגרע"א רק על רישא דרואה מדברת וא"כ
מתורלת שפיר בדברינו.

ומצאתי בחש"י נ"ג מהדו"ח סי' כ"ז שכתב על הא
דחשבתה הרא"ש כלל פ"ב והוצא ברמ"א
אצ"ע סי' קנ"ו הל' ט' בדזונה המיוחדת לו, לא
חיישין למדאפקרה כיון דרגיל אללה חמיד הלכך שדין
רוב צעילות בחר דידי ומקורו מההוא דארום יארוסתו
דמש"ה מהי הודאתו ולא חיישין למדאפקרה והיינו
משום דבא עליה ביאות הרבה וכן דברי החוס'
דשמעתין, וכתב ה"ה וז"ל וגם היתר דמיוחדת
שכתב הרא"ש בחשבה אין הטעם שאין חושדים אותה
שנבעלה גם לאחרים דודאי חושדין אותה כיון שאינה
אשתו אלא הטעם משום כיון שהיא רגילה אללי
כמו איש ואשתו חולין רוב צעילות זו וחולין הבן זו
ומש"ה כתב ה"ה צנידן דידי אף דהבן כשר אב
מי"מ הוא אסורה לכהונה משום חשש מדאפקרה,
ובהנתי שצטעם הסברא כונתי לה"ה, אזל לטע"ד
מהך דארום וארוסתו שהם מקור דברי הרא"ש מוכח
להדיא דהיבא דבא עליה ביאות הרבה מהי :ם
להתירה לארום וממילא צפנויה צדינו דהרא"ש צודאי
גם היא מותרת לכהן דלא כה"ה וצאמת טעמא צני.
ובחוס' הגרע"א יבמות פ"ב משנה ה' אות י"ט כתב
דאם אחד פיתה אחת ולא ילדה ומת בלא צניס י"ל
דאחיו אינו יכול לייבם את אשתו מלד חשש כיון
דהפקיר עלמו לזנות עם זו זינה גם עם אחרות וי'
לו צניס מהם, ומשאר צ"ע לדינא. ונלע"ד ליישב כל
ה"ה דעיקרן של דברים צצאור החשש מדאפקרה
נפשה לגבי דידי אפקרה נפשה לגבי אחריו לא
כמו שהבין הגרע"א וכנראה מדבריו כיון דחזין דזינתה
פעם זה חיישין שזינתה פעם אחרת דזה לא מסתבר
כלל ומדוע לנו לחוש לעוד זנות, רק עיקר הדין והחשש
מדאפקרה שייך צמעוברת כמו ארוסה שעברה דהו"ה
הספק אללו הוא מהעובר שאין אנו יודעין מה טיבו
של עובר זה, והוא ספק גמור אללו, רק אפשר לומר
כיון דיודעינן דהארום בא עליה לריב לתלות כי העובר
מאותה ביאה וכמו דסבר רבא ציבמות (סי"ט) על
זה אמרינן דצאמת אפשר כי העובר הוא מציאה
אחרת ואפקרה נפשה גם לאחרניי, היינו דמזה שצא
עליה עוד לא נתברר לנו הספק שהעובר הוא מאותה
ביאה, וממילא הוי ספק על העובר וגם עליה דמהעובר
ידעינן שזנתה, והלא יותר מזה פריך הגמרא צחולין
על מכה אביו מנא ידעינן דאביו הוא אף דמסתמא

5. רש"י חולין מח: ד"ה סמפונא נקט ואתא, וז"ל, "דרך הקנה נכנס ובא בסמפונות
ומן הסמפונות לבשר ומי"מ קרום החיצון לא ניקב, ואע"פ שאין דרך הקנה לבלוע
אפי"ה הואיל דאיתא לריאה קמן ולא חזינן דאינקבא על כרחך סמפונא נקט ועל
ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן."

6. תוס' כתובות יד. ד"ה חדא דקא מודה, וז"ל, "וללישנא קמא דיבמות דלא דיימא
מעלמא ולאיקא דאמרי דאפילו דיימא מעלמא כיון דקא מודה בתריה דידיה שדינן
ליה."

7. חוות דעת סימן נ' סק"א, וז"ל,

והנה הסב"ט האריך בסי' כ"ט בזה וכל דבריו המובין לי דמ"ט לחלק בין דרוסה וקן בושם משום דיש לכן חזקה מבוררת דהא לא טלחו ספק ודרוסה משב"ט בספק מים בנות דליכא חזקה מבוררת דלימיר טלחה כך וגם רוב בהמות כשרות ליכא למימר כיון דלימירע לה רובא כדלמריק ככתובות כל אישאלא בתולה יש לה קול חו האיל ולין לה קול אימירע לה רובא וה"ל יש לומר כן דרוב בהמות כשרות אין להם מים בנות חו האיל ויש לכן מים בנות אימירע לה רובא עכ"ל ואין הידון דומה לראיה דגבי בתולה רוב דבתולה יש לה קול מוכיח דלגמיה ישאלא מדליית לה קול ומנגד להוכחה שהיא מבוררת דבתולה ישאלא משב"ט כאלן דלפני רוב פרשות יש לכן מים בנות שיהיה מנגד לרוב כשרות ויטיה הוכחה דפרשה וכן אין לומר דרוב בהמות שיש לכן מים בנות הן פרשה כמ"ט בפלגו שם ע"ט ואין כאלן רוב מנגד לרוב רק שהבהמה יש לה מרי רובא רוב בהמות כשרות הן ורוב בהמות אין להם מים בנות וכי משום שיאלא מרוב אחד מחמת שיש לה מים בנות מוליאה ג"כ מרוב הגוי דל"כ בהמה שהיא חולה וטלח לה ספק מריפות ג"כ נימא הכי רוב בהמות כשרות בריאות הן חו האיל ואינה בריאה אימירע לה רובא דכשרות הא ודאי לימא ועוד דהוי ללא טלחה בקין מ"ט ליה לה חזקה כשרות מבוררת דלפני אק על הקין מספקין אק על הקב מספקין ואימיר טלחה כנקב - עוד כהב כנסתו הקב ביד השוחט וה"ל אם קודם שחיטה דל"ל סעמידנה על חזקה ועשה שגברה כיון דבהמה בחזקה שאינה זבוחה ואינה שבורה עומדת מאי חיות דלמדת עשה שגברה אחר שגשגהה אימיר אימכא עשה נשחטה אחר שגברה-חמה דל"כ כמשאלאמתי האסתי דמוקמינן לחזקה הקין נימא ג"כ הכי אשה זו בחזקה שאינה ארוסה ואינה בעולה עומדת מאי חיות דלמדת נבעלה אחר שגהארכה אימיר שגהארכה אחר שגבעלה ונדלי אטי' מספקין בזמן האירוסין ג"כ דינא הכי אלא ודאי דעל הספק שאלו דנין למריק אוקי לחזקה יעוד כהב גבי הא דגברוינא שביח דל"ל אוקי לחזקה שלא היה ספק חומ האדרה משום דליכא למימר ג"כ אוקי לחזקה שלא היה שגברוינא כו' - ג"כ חמה מהא דמוכח ען אפי' (כתובות י"ג) דמוקמינן לה לחזקה שלא נבעלה נימא ג"כ אוקי לחזקה שלא היה מ"ע - עוד כהב בהלפיה דבר שספק נוקב ב"מ בסי' ל"א דלין סברה לומר דמשום דבהמה בחזקה כשרות דבר זה אינו נוקב ג"כ חמה מהא דלגמיה עיטה (כתובות י"ד) דמוקמינן לה לחזקה נימא ג"כ הכי וכי משום שהאשה יש לה חזקה כשרות האיש היה אינו חלל או הגם היה קרוב לו - אלא ודאי דהשעם הוא משום ספק אין מוליחין אותו מחזקה כשרות - לכן נראה דהעיקר כמ"ט דכל שיש דבר סתורף לפיט וה"ל אם קודם שחיטה כגון נקב כריאה וב"מ וליכא מידי למיתלי או שהחיל בה מעשה הסורף ומספקין נגמד המעשה או ספק מל איסור להיתר בכל הקי הוי ריעותא ברורה ואסור בספק המקול אבל במקום שאין הספק רק בהיעותא כגון כמבני הקב שהיה ה"ך שאין הפריפות מלד פלגו רק שהוא ריעותא ליתת לנקיבת הריאה ואיכא ספק כגון ריעותא או נעשה מחיים או אח"כ מותר בספק המקול רק בספק חסרון חכמה אסור כמ"ט הסוקים הביאן ה"ך :

8. תוס' כתובות יד. ד"ה חדא דקא מודה, וז"ל, "כן פי' לנו ר"י, ואי אפשר להעמידה דלפי דבריו אם כן הא דאמר אב"י מדאפקרה נפשה היינו בשלא בדקו את אמו וזה אינו דהא אפלוגתא דרב ושמואל קאי דמוקמי בקדושין מאי שתוקי בדוקי, ולמאי דגרסינן בקדושין ארוסה שעיברה לא קשה מידי. על כן צריך לפרש דהכא לא איירי לאוסרה עליו אלא לענין להכשיר את הולד, והשתא הוי ועוד כפשוטו ועוד דאפילו לא יודה, ולא דקאמר דלאו מיניה דבהא לא מכשיר ר"ג כיון דהוי ברי וברי כדאמר ברפ"ב אלא כגון שמת או דליתיה קמן דלישייליה, והא דחשיב ליה בסמוך דיעבד לפי שלא היה יכול הולד להינשא לבת ישראל ואפילו לממזרת אסור דמדאורייתא כשר הוא, דהאי הוי כדיעבד, הלכה כר"ג."